BUDSTIKKA

September 2012

NORSK POSTHISTORISK SELSKAP 19 12 77

Årgang 17 nr. 3

Myntreform og nye portotakster i 1813.

Mot slutten av 1812 gikk det danske banksystemet i oppløsning. Dette førte til nye portotakster i Danmark og Norge. Wilfred Wasenden har utført et stort arbeid med å rekonstruere portotakstene for året 1813. Han har nedlagt et utall timer og gir oss resultatene i en artikkel og innholdsrike tabeller.

Les mer på sidene 11-17.

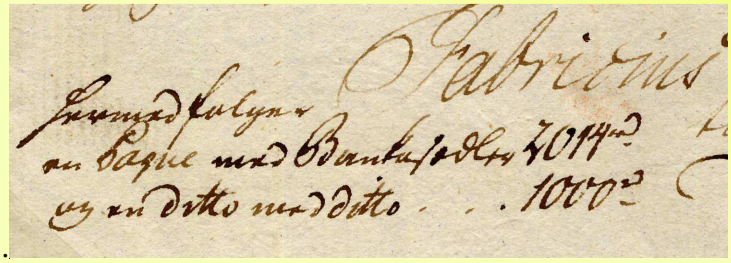

Følgebrev fra 1786 for pakker med høy verdi. Se sidene 8-9.

Egil H. Thomassen har skrevet en artikkel for Budstikka om Posten i kjøpstaden Lillehammer.
Bildet til høyre viser poståpner/postekspeditør Halvor Andersen Alm som var ansvarlig i perioden 1839-86.

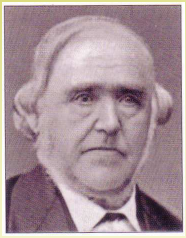

En muggen historie? Se side 10

SØRLAND 12
Nasjonal frimerkeutstilling i Kristiansand
12.- 14. oktober 2012

Åpent møte i Norsk Posthistorisk Selskap lørdag 13. oktober kl. 1300

Terje Heskestad:
Postgangen til utlandet fra Agder frem til 1879

I dette nummer:

Noen linjer fra redaktøren 2
Lederens hjørne 3
Egil H. Thomassen: Kjøpstaden Lillehammer 4
Olga Ellis: Et følgebrev fra 1786 8
Oddbjørn Salte: Et dykk i arkivet 10
Wilfred Wasenden: Myntreform og nye portotakster i 1813 11
Trond Schumacher: Duplikatbrev fra 1814 18
Et bankobrev fra Næsseby 20
Steen Jack Petersen: … en del af den færøske … 21 og 22
Poste restante 23

Møteprogram høsten 2012:

Lørdag 22. september 2012

Ivar Sundsbø: Den postale bruken av portomerkene

Spontanauksjon
Ta med objekter for salg.

***

Lørdag 24. november 2012
Wilfred Wasenden: Et lite innblikk i korrespondansen under Napoleonskrigen 1807-1814.

***

Møtene holdes i nye lokaler på

Kafé Asylet
Grønland 28, 0188 Oslo kl. 13.00

Mat og drikke etter tradisjonelt opplegg

Budstikka

utkommer i 2012 med fire nummer og sendes til medlemmene i NPS.

Ettertrykk tillatt for originalstoff hvis kilde oppgis.

Ansvarlig redaktør:
Per Erik Knudsen
Ullern allé 123, 0381 OSLO
Tlf.: 2250 1349
E-post: budstikka@posthistorisk.no
per.erik.knudsen@getmail.no

Norsk Posthistorisk Selskap
Adr.: Postboks 4369, Nydalen
0402 OSLO, Bankgiro: 0540 0840395
Hjemmeside: www.posthistorisk.no

Leder: Trond Schumacher
Holmendammen Terrasse 22, 0773 OSLO
E-post: trond.schumacher@bio.uio.no

Nestleder: Øivind Rojahn Karlsen
Maries vei 12, 3610 KONGSBERG
E-post: oivindrk@online.no

Sekretær: Arvid Løhre,
Lurudveien 28 K,
2020 SKEDSMOKORSET
E-post: arvid@online.no

Kasserer: Gunnar Melbøe
Betzy Kjeldsbergs vei 26 E, 0486 OSLO
E-post: gmelboee@online.no

Styremedlem: Henning J. Mathiassen
Revefaret 69, 3033 DRAMMEN
E-post: henning.j.mathiassen@ebnett.no

Varamedlemmer:

Arne Thune-Larsen
Melumveien 7, 0751 OSLO
E-post: arne1@getmail.no

Knut Arveng
Jonas Reins gt.2., 0360 Oslo
E-post: knut.arveng@getmail.no

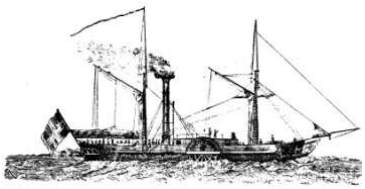

Noen linjer fra redaktøren:

Skuffer og skap.

Alle vi som samler frimerker har noe som ligger i skuffer og skap. Vi blir immune mot at tingene ligger der, minner fra et eller annet eller noe vi ikke riktig vet hva vi skal gjøre med.

Jeg er overbevist om at vi som ”posthistorikere” også har samlet på oss noe som vi ikke riktig vet hvordan vi kan sette inn i en eller annen god sammenheng. Sammenhenger er viktige når vi stiller ut. Hvis noe irriterer deg fordi du ikke kan bruke materialet som du gjerne hadde ønsket, så tenk ”enkeltobjekt” for hvert enkelt brev.

Lag et lite innlegg til Budstikka om hva du vet og ikke vet og dermed kan du utfordre oss andre.

Vi får se hva du har og du får kanskje tilbakespill fra andre som kan sette det inn i en annen sammenheng enn du selv kan. I forrige nummer var det ett slikt brev, i dette nummer av Budstikka vil du finne noen flere. Noe vil egne seg for Månedens brev på selskapets hjemmeside, annet her i Budstikka.

Selv skriver jeg på artikler om mitt eget samleområde, Dansk Bypost. De vil i løpet av høsten og i 2013 komme i danske tidsskrifter. Disse blir dere forskånet for. Men bare hvis dere skriver tilstrekkelig mange gode innlegg til Budstikka.

Trykte blader vil kanskje dø ut og erstattes av nettbaserte tidsskrifter. **Vi** er også litt på vei over dit. Innhold i Budstikka blir også lagt over på Selskapets hjemmeside, i etterskudd slik all posthistorie er. I UK legges alle årganger av Contact, organ for Scandinavia Philatelic Society nå ut på nett. De blir i den grad det er mulig eller ønskelig nyillustrert i farger, på dugnad mellom medlemmene

Men inntil videre og i min redaktørtid kommer Budstikka primært trykt på papir. Det er plass til mye av det som kan ”komme ut av skapet”. Jeg vet at mange av selskapets medlemmer tar med seg materiale til salg, bytte og spontan-auksjoner på medlemsmøter.

Noe av dette er det garantert lett å skrive om før du overveier å kaste det eller bli ”kvitt” på annen måte! (Det kan også minnes om at frimerker, brev og annet materiale også er ønsket innlevert til **donasjonsauksjon til fordel for Selskapet,** Selskapet budsjetterer med slike inntekter!)

Selskapets medlemsmøter er godt besøkt, tatt i betrakt-ning av at medlemmene er spredt over hele landet. Også det nye møtestedet er sentralt beliggende med kort gangavstand fra T-bane, tog og buss.

Møtene er for de medlemmer som *kan/vil/har anledning til å* komme dit og som også søker det sosiale ved å møtes.

For dem og for alle andre er Budstikka noe som kommer, noe som er bindeleddet mellom Selskapet og medlemmene.

Per Erik

Lederens hjørne:

”Salon du Timbre 2012”, arrangert av Fédération Française des Associations Philatéliques i Parc Floral de Paris i juni var en begivenhet vel verd et besøk.

Her holdt det franske filatelistforbundet sin 85te kongress og innbød samtidig til nasjonal og internasjonal filatelistisk utstilling i hele 9 dager (9. – 17. juni). Valget av utstillingsområde og tidspunkt (juni) var neppe tilfeldig.

Parc Floral de Paris i bydelen Vincennes er en av 4 botaniske hager i Paris og kan vise fram 4145 ulike kultiverte planter, hvorav de fleste er merket med skilter og korrekte binominale, botaniske navn. Her finns utstillinger av vannplanter i bassengene og medisin- og nytteplanter og sukkulenter i bedene, og juni måned er utvilsomt det tidspunktet på året hvor flesteparten av artene står i flor!

Vakrere omgivelser for en frimerkeutstilling eller en picnic i sommervarmen (noe tusener av franskmenn benyttet seg av) skal man lete lenge etter! I parken var det utepaviljonger med daglige konserter og diverse restauranter med alle rettigheter, og i det ene hjørnet av parken lå den gedigne utstillingshallen hvor selve frimerkebegivenheten fant sted.

Og hvilken begivenhet og yrende liv det var for barn og voksne i hallen! Gjennom hele uken ankom horder av skoleklasser for gjennom frimerker og foredrag å lære om vår kultur og natur.

Her var separate utstillinger om dinosaurer og byggverk på frimerker, og skoleelevene satt som fjetret foran montrene når pensum om livet i Jura og Trias og hvorfor dinosaurene døde ut for 70 millioner år siden og noen av menneskehetens kulturskatter, ble gjennomgått

Foredragsholderne var innleide studenter, som utvilsomt hadde drømmesommerjobben. De gamle i forsamlingen var mer opptatt av å sikre seg særstemplene i forbindelse med utstillingen. Lange køer og trengsel foran bodene til handlerne brakte tankene tilbake til tilstandene her hjemme på 80-tallet; her var det sannelig god gammel utstillingsstemning!

Et 60-talls handlere og postverk bidro også til filatelistisk feststemning. Her var det umulig ikke å finne noe som kunne gå inn i samlingen! Selvfølgelig gjaldt det også undertegnede. Noe post fra Finnmark må nødvendigvis også ha havnet i Frankrike opp gjennom tidene!

Min konklusjon etter en oval weekend i Paris medio juni 2012 er at ”Salon du Timbre 2012” var et helprofft arrangement der det ikke var spart på noe. Det ryktes at det franske postverket hadde sponset utstillingen med mer enn 25 millioner kroner (omregnet fra Euro)! Kanskje noe å tenke på for Dag Mejdell & Co.i Posten Norge AS når vi neste gang tar et tak for å holde en nasjonal frimerkeutstilling her hjemme?

De mange eksponatene, hvorav de fleste i nasjonal klasse, hadde også de beste omgivelser med god plass og nok lys over rammene. Til tider var det mye tråkk mellom rammene, og da spesielt i weekendene. Her var også mye nasjonal og internasjonal filatelistisk ekspertise. En og annen nordmann ble også observert uten at det syntes å påvirke juryen i særlig grad.

Alt i alt hadde juryen de beste forutsetninger for en god og rettferdig juryering uten å gripe sjansen.

’Carpe diem’ var åpenbart ikke denne juryens motto. Til det var det alt for mange åpenbare feilskjær i juryeringen, spesielt i internasjonal og posthistorisk klasse. Men det er jo en velkjent sak at utstillere ofte føler de ikke får som fortjent.

Trøsten er alltid at det går flere tog – med nye utstillinger, nye dommere og forhåpentligvis med enkelte gamle og nye utstillere som gleder seg over frimerkesamling, som vel fortsatt er en av verdens største og mest diverse hobbyer!?

Med sommerlig hilsen

Trond

”Wenn jemand eine Reise tut…” Brevet stemplet på Tronds 63-års fødselsdag.

Kjøpstaden Lillehammer

Postgardene

Lenge før kjøpstaden Lillehammer var påtenkt og opprettet, hadde distriktet postforbindelse. Norges første postrute gikk fra 1647 mellom hovedstaden Christiania og Trondhjem langs den gamle Kongeveien. I 1753 ble Jens Schanche sendt av kongen for å inspisere postrutene i Norge, og komme med forslag til forbedringer. På det kartet han tegnet etter å ha fullført oppdraget finnes det få stedsnavn mellom Christiania og Trondhjem, men et av dem var ***lille Hamer***. De første postgardene i Fåberg, i dag innenfor Lillehammers bygrense, var Smestad og Nord Hove. Så tidlig som i 1665 vet vi at posten kom til Fåberg fra Hundskjold på Brøttum, og ble videreført til Moshus i Øyer.

Postsekken var låst og generelt var det bare postmestrene som kunne låse opp og ekspedere posten. Fra Gudbrandsdalen er det imidlertid kjent at prestene i Øyer den første tiden hadde nøkkel. Men postsekken var forsynt med en klaff, en utvendig lomme som ikke var låst, og her kunne det tas ut eller legges inn "underveispost". Allerede i 1709 ble det på Smestad tatt ut brev fra klaffen i postsekken til to oberster i distriktet. Det må ha vært Ole Bruun på Lysgaard og Georg Reichwein på Sorgendal. Og i 1753 beskrives Nord Hove som utvekslingssted for posten til Gausdal. I denne perioden var Peter Møller fra Lillehammer gard lønnet med 6 ½ rdl. årlig for å bistå en lite lesekyndig poståpner. I 1759 overføres vervet som poståpneri i Fåberg til Øvre Smestad og i 1780 til Søre Jørstad. Etter 1800 finner vi poståpneri vekselvis på begge Smestadgardene og Hammerseng.

Mordet på postbonden Jørgen Hammerseng i 1830 er et kjent og trist kapitel i Lillehammers historie.

Poståpnerene

Det ble i 1823 opprettet ukentlig postrute mellom Lands poståpneri på garden Steinsrud og Smestad poståpneri i Fåberg. Etter opprettelsen av kjøpstadanlegget Lillehammer i 1827 ble poståpneriet flyttet dit to år senere. Fullmektig ved Holmestrand postkontor, Christopher Andersen Gjelstad, ble beskikket til poståpner. Et poståpneri var ikke mye å livnære seg av, så Andersen drev helst som kjøpmann. Trolig holdt han til i et av de eldste husene ved Lilletorget. I 1832 søkte han om å få poståpneriet oppgradert til postkontor. Som begrunnelse for søknaden oppga han at inntektene var 300 spd. (speciedaler) årlig, at det ved siden av vanlige brev ble sendt verdibrev for 16.000 spd. og mottatt for 9.000 spd.

Videre ble det ekspedert post til 11 embetsmenn og to ombudsmenn, og fem aviser ble mottatt for distribusjon. Endelig hevdet han at opprettelse av postkontor i Ålesund hadde ført til økt arbeid for Lillehammer poståpneri. Men departementet avslo søknaden med den begrunnelse at Lillehammer langt fra var det største poståpneriet som sorterte under Christiania hovedpostkontor. Christopher Andersen døde året etter, 17. mai 1833, bare 33 år gammel.

Den neste poståpneren var Anders Johansen Wæhler. Han var døpt 29. september 1792 i Kinn kirke på Torpa, etablerte seg på Lillehammer som kjøpmann høsten 1827, og ble etter hvert en av kjøpstadanleggets betydeligste menn.

I 1834 søkte han, i likhet med sin forgjenger, om at poståpneriet ble postkontor. Igjen ble det avslag. Johansen var i 1837 blant initiativtakerne til opprettelse av en sparebank på Lillehammer og ble viseordfører året etter. Han var også forlikskommisjonær og veginspektør Alle pliktene og sviktende økonomi førte til at han etter noen år fikk overført vervet som poståpner til en annen.

Den som overtok var Christen Andersen Gjelstad, en 15 år yngre bror av den første poståpneren. Han hadde kommet fra Vaale i Vestfold til Lillehammer i juli 1832. Christen Andersen ble kjent som storkjøpmann og gründer av en rekke virksomheter, bl.a. såpekokeri, fyrstikkfabrikk og sagbruk. Han sto også bak opprettelsen av Lillehammer brenneri og var ordfører et år. Etter å ha giftet seg på Nes i 1835 med Eli Evensdatter Gjestvang, ble ekteskapet etter hvert velsignet med ni barn.

Fram og tilbake er like langt, så poståpneriet flyttet nå tilbake til Lilletorget, hvor Christen Andersen hadde overtatt sin brors hus og virksomhet. Her virket han til han kjøpte Storgata 72 mot slutten av 1830-årene, men da var han ute av byhistorien som poståpner. Christen Andersens mange aktiviteter og en planlagt reise, førte til at han mot slutten av 1839 averterte etter en vikar som poståpner, og Halvor Andersen Alm meldte seg. Det ble et vikariat som skulle vare til 1886. Dermed fikk Lillehammer en mann som ble på sin post i nesten femti år.

Halvor Andersen var født i Stange 9. november 1815, som eldste sønn av gardbruker Anders Halvorsen Nordre Alm og Eli Engebretsdatter. Halvor Andersen var ikke gift og forble ungkar hele sitt liv. Han hadde derfor bedre muligheter til å skjøtte sine poståpnerplikter til alle døgnets tider enn sine to forgjengere som hadde vært familiefedre.

Når så Halvor Andersen frivillig meldte seg som poståpner, så var det neppe for den beskjedne lønna han fikk av postverket, som da var 20 speciedaler årlig. Men i likhet med de tidligere poståpnere var han kjøpmann og aktivitet gir omsetning. Hans poståpneri og senere ekspedisjon dekket Lillehammer og omland, og helt til 1854 måtte for eksempel gausdølene til Lillehammer for å sende eller motta brev. Da ble det kanskje en handel samtidig.

Kongelig Tjeneste (K.T.) sendt fra Ringsaker 12. juni 1840 til Lillehammer. Til tross for K.T. ble brevet satt i porto med 8 sk.

Både som poståpner og senere ekspeditør måtte Halvor Andersen holde lokale og nødvendig mannskap for den lønn og de gebyrer han mottok. Vi kjenner navnene på flere av hans ansatte. Først etter hans tid som postekspeditør

ble underordnede postfunksjonærer offentlig ansatt. Da han kom til Lillehammer i 1837 leide han et rom hos hattemaker Peder Olsen, hvor han hadde sin krambu. To år senere flyttet han til Morteruds nybygg i Storgata 75, hvor han "førte Handel med Manfactur og Colonial samt Kornvarer". Og da han overtok som poståpner på julaften 1839, ble det post i butikk. Senere, i 1851, kjøpte Andersen Kjølstadgården, Storgata 56, og flyttet sine virksomheter dit.

Storgata 56, Kjølstadgården, hvor Halvor Andersens drev post- og bank i butikk.

Fåberg fikk poståpneri igjen 1. januar 1873. Det ble lagt til Nordre Jørstad (garden er i dag på Maihaugen) og Thomas Hansen Jørstad, senere Stortingsmann, fikk ei årslønn på 12 speciedaler som poståpner. Da jernbanen åpnet i 1894 ble poståpneriet flyttet til stasjonen, og Andreas Johannessen Stauch overtok som kombinert stasjonsmester og poståpner. En vanlig og hensiktsmessig kombinasjon, som ble praktisert helt opp til vår tid på mindre steder.

Postekspeditøren

Lillehammer poståpneri ble utvidet til postekspedisjon 1. januar 1849. En postekspedisjon var i praksis det samme som et postkontor, men postekspeditørene var ikke embetsmenn og lønna var lavere. For Halvor Andersen var det et bierverv å betjene posten. Han var primært kjøpmann, og ble senere også bankkasserer. Først i 1890 ble alle faste postekspedisjoner, inklusive Lillehammer, omgjort til postkontor.

I Halvor Andersens første tid var det postgang mellom Christiania og Trondhjem to ganger i uka begge veier, og den var da forutsatt å bruke fire og en halv dag på strekningen. I 1855 ble den utvidet til tre ganger og i 1869 til seks ganger ukentlig i vinterhalvåret. Mot slutten av 1870-årene var det daglig rute. Det var den økte postmengden, særlig aviser, som førte til behovet for flere avganger. I tillegg ble det opprettet ukentlig rute mellom Østre Toten og Lillehammer i 1835. Posten til Møre og Romsdal ble fra 1837 sendt over Lillehammer og Gudbrandsdalen, og året etter utvidet til to ukentlige turer.

I Lillehammers Tilskuer hadde boktrykker Selmer først i hvert nummer en "Erindringsliste" hvor det ble oppgitt innleveringstid for nord- og sørgående post. Et eksempel fra april 1855:

"Søndag indleveres Breve på Posthuset til Christiania over Hedemarken, til Østerdalen og Solør, til Bergen over Christiania og Hallingdal, til Eidsvold efter vestre Mjøsbred samt til Land og Hadeland fra Kl. 6-8 Aften."

Posten skulle fram, også på søn- og helligdager.

Post var, etter datidens pengeverdi, en dyr fornøyelse, og det var derfor svært få private brev som ble sendt den første tiden. Da handelen tok seg opp økte den private korrespondansen. Selv om postmengden i de dager var langt mindre enn hva den er i dag, så var det en tungvint jobb å være postekspeditør. Brevene skulle karteres og det skulle skilles mellom betalte, ubetalte og portofrie brev.

Blant de mange sirkulærer fra postledelsen finner vi et hvor det påpekes at det var forbudt for posttjenestemenn å ta tilbake et brev som var utlevert og mottakeren senere ikke ville ha. Det er ikke bare i våre dager det kommer uvelkomne meldinger i posten. I 1873 kom det et sirkulære fra poststyret hvor det ble presisert at fortegnelser over uinnløste brev ved et postkontor eller postekspedisjon skulle innrykkes i den avisen på stedet som hadde flest abonnenter. For Lillehammer var det på den tiden problemfritt, bare Lillehammers Tilskuer var aktuell.

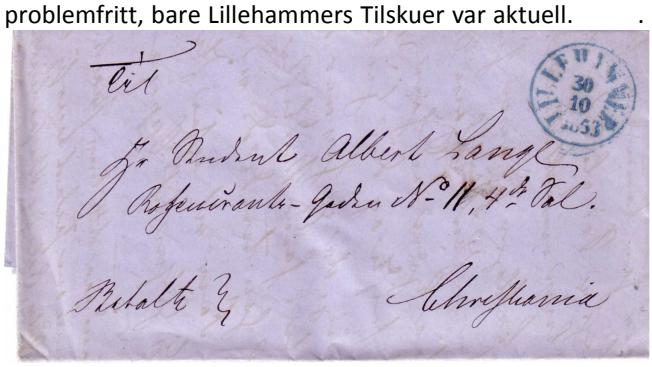

Lillehammer fikk poststempel i 1848. Betalt brev 30. okt. 1853 fra rektor Ulrik Frederik Lange til sønnen Albert i Christiania.

I denne perioden var det ingen postbud på rød sykkel som brakte brevene ut. De måtte hentes på postekspedisjonen. Et tidsbilde forteller om dette: Terbora Lange skriver i 1853 til sin bror Albert Lange:

"De Postdage vi kunne vente Brev fra dig, gaar jeg paa Posthuset for egenhendig at modtage Brevet, thi dersom Fader (rektor Lange) først faar fat i Brevet læser han det, og det kan jo imellom hende at det staar et og andet i Brevet som han ikke skal se." Uavhentede brev ble etter en tid brakt ut til mottagerne mot 1 skilling i *bærepenger.* I Lillehammers Tilskuer ble det utover i 1860-årene klaget over mangler ved postombæringen.

En postekspeditør kunne også innkreve andre gebyrer, så det var muligheter for litt attåt postens beskjedne lønn. Flere av gebyrene forsvant med den nye postloven av 1848, men postmestere og postekspeditører fikk kompensasjon i form av en lønnsforhøyelse tilsvarende det de hadde hatt i inntekt av gebyrene. Av landets postekspedisjoner hadde Lillehammer da den nest høyeste inntekten med 106 speciedaler. De samme skjedde i 1871 da en ny postlov fjernet ytterligere gebyrer som tidligere var gått i postekspeditørens lomme. Samtidig ga loven bestemmelser om utbringelse av post.

Fra 1849 ble post fraktet på Mjøsa i sommerhalvåret. Hovedjernbanen åpnet fram til Eidsvoll i 1854, og det førte til en stor økning av trafikken på innsjøen. Men posten ble primært sendt landeveien den første tiden, fordi det var dårlig koordinering mellom jernbane og skip. Misnøye med det engelske selskapet som driftet "Jernbarden" og "Dronningen", førte til stiftelsen av Oplandske Dampskibsselskap, som i 1856 satte inn "Færdesmanden" og "Skibladner". Da økte effektiviteten.

Senere, i 1868 og 1876, ble "Kong Oscar" og "Tordenskjold" satt inn i ruta. Alle de nevnte båtene førte

Forts. midt på neste side

Brev med Norge Nr.1 sendt fra Lillehammer 31.5.1855. Frimerket er korrekt stemplet med riststempel i sort og sidestemplet i blått.

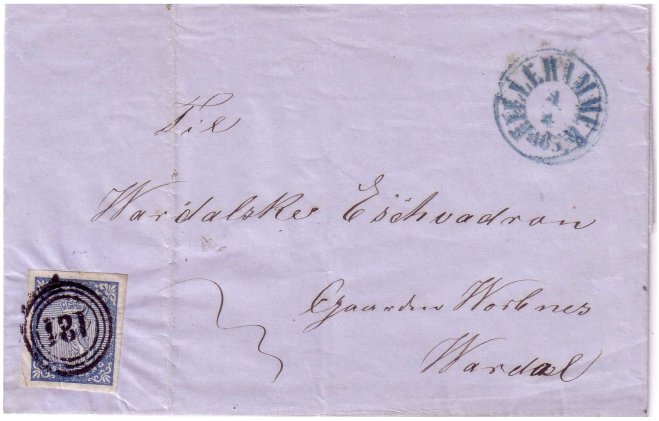

Riststemplene ble inndratt fra juli 1856, og erstattet med nummer-stempel. Brev med Nr.1.nummerstemplet 181 for Lillehammer sendt til Vardal 4.4.1857.

I mange år var postverket uinteressert i lokal post, dvs. å motta og befordre brev i en by og dens nærmeste omegn. Det var heller ikke aktuelt for folk å betale hele 4 skilling for å sende et lokalt brev. Det førte til opprettelse av privat *bypost* i flere byer med takster på 1 eller 2 skilling. Lillehammer hadde for få innbyggere til at en bypost kunne bli lønnsom, så her ble innenbys brev sendt med bud. Det er kjent at Johannes Olsen Badstudiket, også benevnt Johannes Skysskaffer, var kommunal brevbærer i Lillehammers første år. Det fortelles at mottakerne gjerne belønte brevbæreren med en dram. Det er mer edruelig å være postbud i våre dager. I 1888 kom en ny postlov som ga Staten monopol på all postbefordring, også innen byenes områder. Samtidig ble det sterkt reduserte takster for lokalbrev.

Aktiviteten ved Lillehammer postekspedisjon kan illustreres med mengden brev i noen av dens første år. Tabellen viser ikke utenlandsbrev som det var relativt lite av i denne perioden, men de fleste slike ble sendt til broderfolket i øst.

År	Vanlige brev	Portofrie brev	Verdibrev	Totalt innhold i verdibrev
1848	4.027	1.877	404	40.836 spd. 83 sk.
1849	6.192	2.060	754	61.861 spd. 6 sk.
1850	7.270	2.332	935	64.768 spd. 96 sk.
1852	8.043	1.991	1.123	102.710 spd. 97 sk.
1855	9.692	4.275	1.027	108.923 spd. 24 sk.

Tabellen viser en jamn vekst i korrespondansen og den viser veksten av pengeforsendelser, dens tids postgiro. Den kan sees som et bilde på en kjøpstad i framgang.

Forts. fra forrige side:

post og hadde ambulerende postekspeditør om bord. I tillegg hadde kapteinen eller styrmannen stempel og tok seg av posten på noen mindre båter uten postekspeditør, den såkalte "styrmannsposten". De eneste av de mindre båtene som hadde rute til Lillehammer var "Hamar" en kort periode fra 1889 og "Lillehammer", som førte post mellom 1908 og 1923. Mesteparten av den posten som ble fraktet på Mjøsa var brev sendt fra en landbasert postekspedisjon. Brev levert direkte til postekspeditøren om bord måtte det betales et ekstra gebyr på 4 skilling for (fra 1874 endret til 10 øre).

Portofrie brev var postekspeditøren ikke forpliktet til å motta, hvis det ikke var "særdeles maktpåliggende å sende brevet". I slike tilfelle var det nødvendig med en særskilt begrunnelse fra senderen. Det var heller ikke tillatt for reisende med jernbanen eller skipene å ta med seg brev til befordring, hvilket ble kunngjort med oppslag om bord.

I 1853 mottok departementet et brev fra bønder i Vestre Gausdal som ønsket seg et poståpneri. De hadde stor korrespondanse med Christiania, der de kjøpte korn og solgte hester, kveg, smør og ost.

Bancobrev fra Vardal til Lillehammer 26.7.1855. Vardal poståpneri hadde avtale med Postverket om å benytte Gjøvig station ved forsendelser i sommerhalvåret.
"Dronningen" var nordgående postbåt torsdag 26. juli, avgikk fra Gjøvik kl.16:45 og ankom Lillehammer kl. 20:15.

Formannskapet i Gausdal anbefalte søknaden, men ville ha poståpneri i begge dalførene.

Postekspeditør Halvor Andersen og amtmannen mente imidlertid det var nok med et poståpneri og det ble, etter påtrykk fra lensmann og prest, opprettet i Østre Gausdal på Prestegarden 15. mai 1854. Det ble igangsatt postrute til Lillehammer. i 1870 ble ruta utvidet til Bødal. Den gikk to ganger

I vinterhalvåret var dampskipene innstilt. Brev fra Løten sendt over Hamar 24.2.1854 og Ringsaker til Brøttum. Satt i porto med 4 sk. og debitert 1 sk. i bærepenger.

ukentlig fram til 1878, hvorpå den ble utvidet til tre ganger ukentlig. Til Vestre Gausdal ble ruta forlenget som "fodpost", og det ble avgitt tre vernepliktige til å utføre denne gående postruta.

Poståpneriet i Bødal åpnet 29. januar 1870, og samme dag ble det igangsatt poståpneri på Follebu. Begge steder fikk poståpnerne 12 speciedaler i årslønn.

I 1855 ble det opprettet hovedpostrute gjennom Østerdalen, og året etter søkte Handelsforeningen på Lillehammer om å få ei postrute mellom Hamar og Lillehammer. Bakgrunnen var både et ønske om god handelsforbindelse med Østerdalen, og det forhold at når postgangen på Mjøsa var innstilt vinterstid, så kunne brevveksling med Hamar ta ei uke. Kravet ble imøtekommet med ei bipostrute som gikk to ganger i uka. I 1876 ble ruta utvidet til tre ganger ukentlig den del av året det ikke gikk post med dampskipene på Mjøsa

Det finnes brev fra denne og tidligere perioder med påskriften *express.* Det er brev befordret utenom posten med privat kurer. Noen steder var det ikke oppsatt postruter eller rutene gikk bare en eller to ganger ukentlig. Ble det sendt private brev i konkurranse med posten, dvs. de dagene det gikk postrute, var avsender henfallen til bøter.

Expressbrev sendt med privat bud fra Lillehammer Brænderi & Bryggeri 11. april 1872 til Biri Glasværk. Brevet er en bestilling på 4.500 ølflasker. Det hastet nok.

De første telegraflinjer kom i drift i 1855, og de første tiårene hørte telegrafen direkte under postvesenet. 21. juli 1858 ble det åpnet linje til Lillehammer. Fram til 1880 ble alle telegram sendt videre som rekommandert post. I et sirkulære fra 1871 ble det understreket at telegram ikke måtte forsinkes. Uten å ta gebyr måtte postfunksjonærene bringe et telegram til mottageren innen en halv time etter at det var innkommet.

Telegram til folkehøyskolens Christopher Bruun hos kjøpmann Olstad, datert 11. juli 1872 om ettermiddagen. På baksiden lakksegl fra Telegraf Expeditionen Lillehammer, som viser at telegrammet ble behandlet som rekommandert.

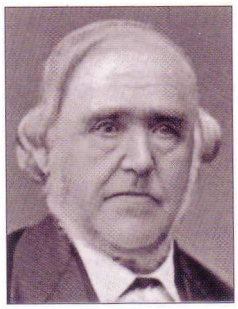

Halvor Andersen Alm (1815-1897)

Rundt 1880 flyttet Halvor Andersen sine virksomheter til Coucherongården, som han hadde kjøpt i 1868. Halvor Andersen fikk etter søknad avskjed som postekspeditør 15. januar 1886, og ble bevilget pensjon med 800 kr. året. Som ny postekspeditør ble Axel Bothner konstituert, og postekspedisjonen flyttet tilbake til Kjølstadgården.

Bothner, som var født i Moss i 1849, var postekspeditør på Kongsvingerbanen før han kom til Lillehammer. Da Lillehammer ble postkontor i 1890, ble Bothner postekspeditør på Vestfoldbanen. Døde 1910 som postmester på Hønefoss.

Lillehammers første postmester var Theodor Hansen Gopperud, født i 1842 som sønn av en poståpner i Trøgstad. Han kom fra Kristiania hovedpostkontor hvor han hadde steget i gradene til fullmektig etter mange års tjeneste i postverket. Hansen døde i 1902.

I 122 år har Lillehammer hatt postkontor. Fra 2013 er det tilbake til post i butikk.

Lillehammer, juli 2012, *Egil H.Thomassen*

Kilder :
Berrum, Hans: *"Norges posthistorie 1647-1814"* J.W. Cappelen, 1906
Fagstad, Oluf: *"Det gamle Lillehammer"*, Lillehammer Tilskuers Trykkeri, 1930
Nordstrøm, Henry: *"Det gamle Lillehammer"*, Thorsrud a.s Lokalhistorisk Forlag, 1992
Postens lovverk 1837-1876, sirkulærer, anordninger, kunngjøringer, etc.
Schou, August: *"Postens historie i Norge"* H. Aschehoug & Co, 1947
Schøning, J.: *"Norske posttjænestemænd 1814-87"* H. Sogns bogtrykkeri Kristiania, 1888
Smestad, Anita: *"Posten gjennom Nordre Ål i 182 år."* Årbok for Fåberg og Lillehammer, 1994
Riksarkivet, Statsarkivet Hamar, Postmuseet Maihaugen, Fylkesarkivet i Oppland, kirkebøker og folketellinger

Et følgebrev fra 1786 av Olga Ellis.

Jeg kjøpte dette følgebrevet for mange år siden (tror det var på auksjon) sammen med noen andre. De øvrige var fra 1800-tallet. Oddbjørn Sollie hadde ikke sett så tidlig følgebrev før. Han hadde selv et utenlands følgebrev fra Danmark datert 23.5.1786, men det var et fraktbrev og ikke postbehandlet. Det ser ut som mitt følgebrev *var* postbehandlet. Nr 28 på baksiden er muligens et karteringsnummer? Det står ned til venstre som vanlig. På forsiden "Hermed følger en Pakke med Bankosedler 2014 Rd og en ditto med ditto 1000 Rd", så det var et følgebrev for to pakker. Fra 1750 var det post 3 ganger pr uke mellom Kjøbenhavn, Christiania og Kongsberg og disse pakkene kunne ha kommet inn på denne ruten. *Hva tror andre pakkepost-samlere?*

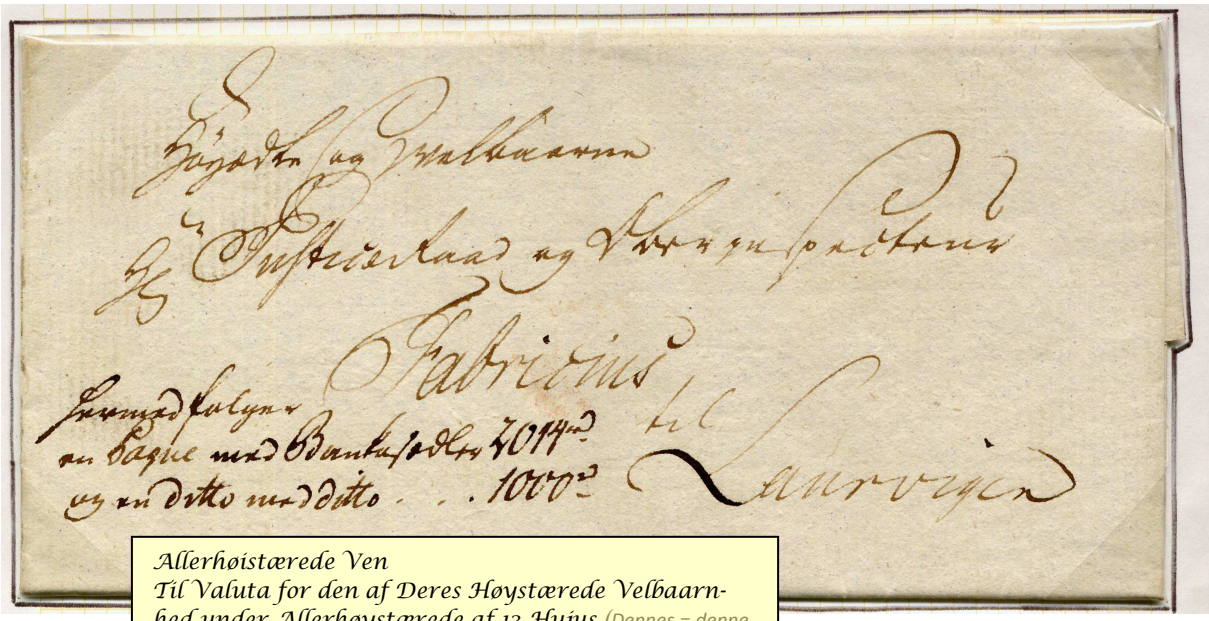

Allerhøistærede Ven
Til Valuta for den af Deres Høystærede Velbaarnhed under Allerhøystærede af 13 Hujus (Dennes = denne måned)
sendte Trata (Veksel) *2/m Segl last hr. BancoCommissaire Cramer faveur mig stor* 3300 rd
efter decourt (fradrag) *af discontoer*
2 procenter 66rd
og for hr Etatsraad Cerbolle
Anviisning af 29 April sidstl.
Faveur hr. Kammerjunker
Kaas last Madame sal. Smiths
paa 200
samt de til Bringeren Hr
Erlandsen, efter ordre herved 20 286rd

giwer jeg mig den Ære Herhos at
sende det øvrige i Bankosædler 3014 rd
under Forsegling. Jeg anbefaler
mig fremdeles i det hidindtil værdigede
ynde og med den fuldkomneste Høyagtning
Deres Welbaarenhed

ganske Hengivne og
allerærbødigste Tiener
Berg

Transkribert av Gunnar Melbøe.

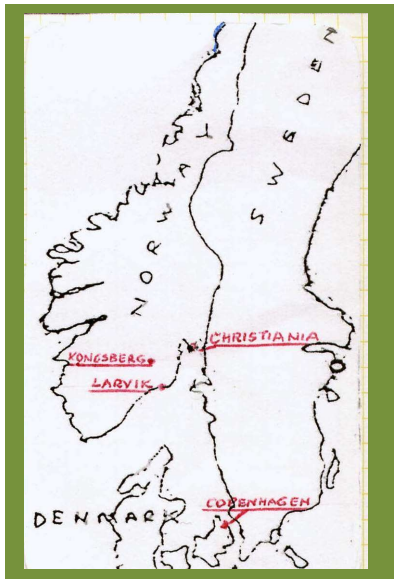

Frederik Ludvig Fabricius (1731-1786) etterfulgte i 1762 sin far som **overinspektør** ved jernverket i Laurvigen (Fritzöe). Samtidig også birkedommer og øverste ansvarlig for grevskapenes eiendommer.

Fabricius var student fra latinskolen i Odense i 1748, besto teologisk embetseksamen i Kjøbenhavn i 1750 og juridisk embetseksamen i 1752.
I november 1781 utnevnt av kongen til **"Virkelig Justitsråd".**

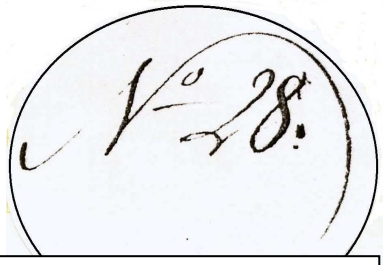

Olga Ellis er en av nestorene innen Norsk Posthistorisk Selskap. Hun er æresmedlem både hos oss og i Oslo Filatelistklubb. I 2011 utga hun sammen med **Alan Totten** boken **Norway Parcel Post to 1945.** (Scandinavia Philatelic Society)

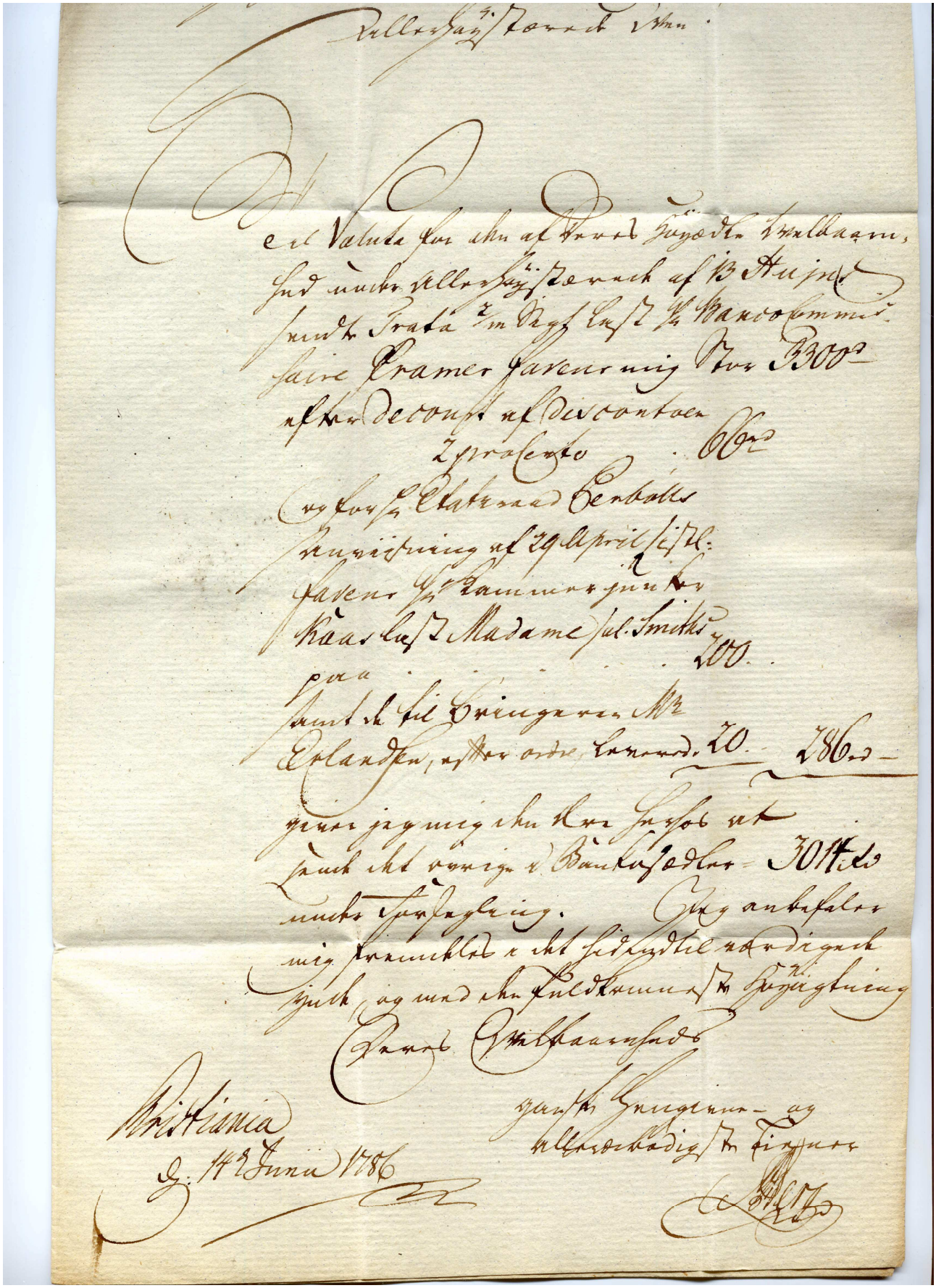

Alan Totten bemerker underfundig i en e-post: ”Brevskriveren visste ikke at noen skulle skanne brevet og brukte derfor et format større enn A4.” Den manglende toppen inneholder ikke annet enn tittel-frasen som er brukt utenpå følgebrevet.

Redaktøren har tidligere uttrykt sin interesse for hvorfor et brev ble skrevet og hvordan. Teksten i brevet er vist av den grunn. Dette er norsk kultur-historie og en del av landets økonomiske historie. Forsendelsen som helhet er selvsagt også *posthistorie*.

Et dykk i arkivet, utført av Oddbjørn Salte.

En muggen historie :

Under mitt arbeid med posthistorien i Stavanger Amt kom jeg over litt av hvert. Det følgende dokumentet kom nok med på grunn av at Stavanger var nevnt i teksten. Det er jo ofte slik at når en blar gjennom store mengder dokumenter, så har en noen "knagger" som trigger.

Det følgende utsnittet er hentet fra Statsarkivet i Kristiansand, og da fra en pakke som var i rimelig miserabel stand. Sterkt angrepet av mugg og sopp. (som vedlagte bilde viser) Skriften er sen 1700-talls gotisk, og hvem som er forfatter her er noe usikkert. Beklageligvis ble dette uteglemt i farten da nevnte pakke var svært ubehagelig å arbeide med.

Som det vil fremgå av teksten, så er tegnsetting som vanlig fraværende i stor grad. Jeg har valgt å gjengi teksten helt slik den står i dokumentet. Dokumentet finnes i mappen "Generalpostamtet 1784 nr 1-9".

Om denne mappen/boksen er tilgjengelig i dag er jeg usikker på.

Innholdet i teksten er et forslag til postgangen vestover, og er vel ganske nær det som ble gjort og fulgt opp under denne omleggingen som fant sted i tiden før 1800. Informasjonen gir et godt bilde av forventet tidsbruk og avstander i første del av ruten vestover fra Christiania. Datidens Miil = 11,3 km.

Med vennlig hilsen, *Oddbjørn Salte*

”Til mit Promemoria af 23 April 1784

Plan

Om og hvorfor Posten til de Vester liggende Stæder i Norge lagt og beqvæmeligst kunde afgaae og befordres.

Til Christiania som Hoved Stædet i Norge ankommer og afgaar Uggentlig 4re Poster, nemlig
1. Kiøbenhavns 2. Trunhiems 3. Bergens og 4. de Væsterliggende Stæder.
Disse Poster indtreffer i Almindelighed til Christiania om Torsdagen og vil nogle før ligesom Aarets Tiid og Veiene tillader
Posten til de Vesterliggende Stæder er hidindtil efter Forordningen af 25 Decembr 1694 afgaaet fra Christiania til Christiansand og Stavanger Kl 10 a 12 Fredag Formiddag.

Naar nu same blev forandret saaledes at den afgik fra Christiania om Torsdag Aften Kl 10 kunde den kome til Bragnes som er 4½ Miil og befordres i 6¾ Timer følgelig være i Bragnes Kl 4¾ Fredag Morgen. Til Postens expedition forundes et Qvarteer og altsaa afgaae same til Tønsberg Kl 5 Fredag Morgen.

NB fra Bragnes afgaaer en Bie Post til Kongsberg som er 4re Miil og maatte Kl 5¼ om Fredag Morgen afferdiges følgelig kunde same være paa Kongsberg om Fredag Formiddag Kl 11 og i Nødsfald pr Expresse svares med næste Løverdags Post som afgaaer fra Christiania efter Forordningen af 1694.
Tønsberg er 6½ Miile fra Bragnes og skal befordres i 9¾ Timer, og altsaa være i Tønsberg Kl 2¾ Fredag Eftermiddag til Postens expedition som sædvanlig et Qvarter og følgelig afgaae samme til Laurvig Kl 3 Fredag Eftermiddag ..."

MYNTREFORM OG NYE PORTOTAKSTER I 1813 av Wilfred Wasenden

Mot slutten av 1812 gikk det danske banksystemet i oppløsning, og det ble nødvendig med store forandringer for å unngå en fullstendig økonomisk kollaps. Den 5. januar 1813 ble det sendt ut en forordning der reformprogrammet for etablering av et nytt banksystem og innføring av ny myntfot ble kunngjort. I innledningen til:

Forordning om Forandring i Pengevæsenet for Kongerigerne Danmark og Norge, samt Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen,

heter det:

Vi Frederik den Siette, af Guds Naade, Konge til Danmark og Norge, *Giøre vitterlig:*

Da Statens hidtilværende Pengevæsen er rystet i sit Inderste, saa have Vi besluttet at bringe Orden og Fasthed deri tilveie, ved at sætte det paa en varig og urokkelig Grundvold. Vi have derved tillige fundet det nødvendigt, at ophæve Forskiellen paa Penge og Betalingsmidler imellem Kongerigerne og Hertugdømmerne; en Forskiel, som paa en for begge skadelig Maade adskiller dem, og berøver dem den Bistand, de ellers vilde og kunde yde hinanden.

For at udføre denne Beslutning, have Vi oprettet en Rigsbank, og tillagt den saadanne Midler og Forrettigheder, der kunne betrygge Pengevæsenets ny Forfatning.

I det videre gies det detaljerte bestemmelser om overgangsordninger der det fastsettes regler for hvordan de ulike valutasorter skulle kunne anvendes og senere innløses i "Rigsbankpenger".

Det krevde imidlertid sin tid å få gjennomført myntreformen, noe et *Kongelig aabent Brev,* datert 30. juli 1813, klart gir uttrykk for. I paragraf 7 heter det:

Indtil den tid kommer, at rede Sølvmynt og Banksedler, som paa Anfordring kunne vexles med rede Sølv, blive eneste Betalingsmiddel i Rigerne, som i Hertugdømmerne, vedblive alle de i Rigerne til Omløb autoriserede Betalingsmidler at gaae og gjelde i alle Betalinger som Rigsbankpenge, deels efter Sølv-Værdi og deels efter Navne Værdie, ifølge de i Forordningen af 5te Janaur d.A. fastsatte Bestemmelser.

Som dette brevet viser, var ulike myntsorter lovlig betalingsmiddel i flere måneder etter opprettelsen av Rigsbanken. Dette medførte at det måtte utarbeides tabeller for vekslingskurs mellom myntslagene, noe som også fikk betydning for hvordan portoen for brev- og pakkepost skulle kunne betales. Det faller utenfor denne framstillingen å gå nærmere inn på de bestemmelsene som er nedfelt i Forordningen av 5. januar 1813.

Myntreformen medførte også at det måtte utarbeides nye portotabeller, der takstene ble angitt i Rigsbankskilling (Rbs.). En udatert portotabell med midlertidige takster for et enkelt brev sendt mellom Kjøbenhavn eller Helsingør og ulike norske byer ble trolig utsendt straks etter myntreformen (***tabell 1***).

Tabell 1 **Midlertidig Taxt**

beregnet i Rigsbankpenge for et enkelt Brev.

	mellem Kiøbenhavns	Helsingoers
og Arendahls Postcontoir	30 Rbskl.	27 Rbskl.
– Bergens	39 —	36 —
– Borgersunds	48 —	45 —
– Bragnes	24 —	21 —
– Brevigs	24 —	21 —
– Christiania's	24 —	21 —
– Christiansands	33 —	30 —
– Christiansunds	45 —	42 —
– Fredrikshalds	15 —	12 —
– Fredrikstads	21 —	18 —
– Holmestrands	24 —	21 —
– Kongsbergs	27 —	24 —
– Kongsvingers	27 —	24 —
– Krageroes	27 —	24 —
– Laurvigs	24 —	21 —
– Moldes	48 —	45 —
– Moss	21 —	18 —
– Nordlands	51 —	48 —
– Scheens	27 —	24 —
– Stavangers	36 —	33 —
– Tronhiems	39 —	36 —
– Tønsbergs	24 —	27 —
– Osterriisøers	27 —	24 —

Dato for utsending av takstene for brev sendt mellom de ulike norske poststedene er ikke kjent for forfatteren, men det er rimelig å anta at det må ha skjedd i slutten av januar. I et sirkulære, datert 10/8-1813[1], refereres det til takster som ble utsendt 30. januar. Denne datoen synes å være korrekt da de danske innenrikske takstene i Rbs. oppgis å være iverksatt fra 1. februar 1813 (Maintz, 1987).

Studier av eksisterende brevmateriell viser at takstene til og fra Danmark ble forhøyet med 6 Rbs., men at denne forhøyelsen bare varte en kort stund for deretter å bli justert tilbake[2]. Med denne reservasjonen vil tabell 1 kunne brukes for å fastsette portoen mellom Kjøbenhavn eller Helsingør og de ulike norske poststedene (byene) i begynnelsen av 1813. Dette er nærmere omtalt nedenfor.

Det har lenge vært vanskelig å finne dokumentasjon som viser hvilke satser som ble brukt på norske innenrikske forsendelser rett etter at myntreformen ble innført. Fremdeles har ikke forfatteren klart å finne et rentrykk av disse takstene, men i Riksarkivet finnes en portotabell fra 1811 der takstene (gjengitt i tabell 2), som da var angitt i Lübske skilling, er rettet opp for hånd til Rbs.

Tabell 3 er utarbeidet av forfatteren på bakgrunn av de håndskrevne notatene overskrevet på satsene fra tabell 2. Takstendringene er kontrollert mot tilgjengelig brevmateriell og senere utsendte sirkulærer.

På grunn av de store avstandene nådde portotabellene som ble utsendt til postkontorene i Norge fram til ulike tider. Det er derfor rimelig å anta at det finnes brev sendt fra Norge til Danmark, eller internt i Norge, der portoen er beregnet i Lsk. etter takstene fra 22. juni 1811, også en tid etter at de første postkontorene i Norge hadde mottatt de nye portosatsene[3].

I den grad det har vært mulig å kontrollere takstene fra de tidligste månedene av 1813, viser det seg at det må ha funnet sted en viss justering av enkelte satser i løpet av den første tiden. Brevmateriale som er innført i *Fortegnelse over de uindløste Breve ved Kiøbenhavns Norske Postcontoir* viser for januar måned 1813 at de midlertidige takstene (tabell 1) ble benyttet for å beregne portoen for brev sendt fra norske poststeder til Kjøbenhavn. Det samme registeret viser at noen brev, sendt i februar og mars måned, ble betalt etter takster som var 6 Rbs høyere.

Fra april måned viser arkivmaterialet at takstene igjen ble redusert med 6 Rbs.

Det er nærliggende å anta er at det i en periode må ha hersket en viss forvirring i portoberegningen for brev sendt mellom de norske byene og København. Antall innenrikske brev som viser hvilke satser som ble betalt mellom de forskjellige poststeder fra de første månedene av 1813 er begrenset. Imidlertid bekrefter de brevene forfatteren har hatt tilgang til at portosatsene i tabell 3 er korrekte. En takstjustering som fant sted i juni måned er nærmere omtalt nedenfor.

Portoberegningen ble sterkt påvirket av valutaomleggingen, krigstilstand og inflasjon, noe som førte til flere takstjusteringer. Det kan derfor by på store utfordringer å analysere brev fra denne tiden, da spesielt for sendinger der eksakt dato (måned og dag) ikke forefinnes.

Med et skriv av 10/8-1813 blir det kunngjort at alle de innenrikske takstene fra 30. januar (tabell 3) skulle økes til det dobbelte, og det heter bl.a.:

Portoen mellem Postcontoirerne indbyrdes i Norge bliver det dobbelte mod hvad den under 30te Januari d.A. er bestemt til i Rigsbankpenge, med de senere Forandringer efter de med Circulairordre af 5te Junii d.A. tilstillede Tabeller, saaledes, at hvor den efter samme, f.Ex. mellem Christianssand og Tronhiem er 33 Rbs., bliver den herefter 66 Rbs., og hvor den, som mellem Fredriksstad og Fredrikshald, er 2 Rbs., bliver den nu 4 Rbs. for et enkelt Brev.

I de håndskrevne notatene som danner grunnlaget for tabell 3, ble portoen mellom poststeder som lå tett ved hverandre, for eksempel Fredriksstad og Fredrikshald, oppført med 4 Rbs. Dette kan tyde på at disse takstene var de opprinnelige, men trolig korrigert til 2 Rbs. med de vedleggene som fulgte skrivelse av 5. juni 1813. I tabell 3 har jeg derfor ført opp både 4 Rbs og 2 Rbs som takst mellom slike poststeder. Det skal imidlertid understrekes at det her forligger en mulig feilkilde da tabellene utsendt med circulairordre av 5/6-1813 foreløpig ikke er å oppspore, og satsene er basert på håndskrevne notater og tilgjengelig brevmateriell.

1) Tilgjengelig på nettsidene til Dansk Posthistorisk Selskab; www.dphs.dk (for medlemmer).

2) Studiet av *Fortegnelse over de uindløste Breve ved Kiøbenhavns Norske Postcontoir* for året 1813.

3) Sannsynligvis de første ukene av februar 1813.

Sjøposten.

I begynnelsen av 1813 kunne posten gå uforstyrret gjennom Sverige. Imidlertid kjølnet forholdet mellom Sverige og Danmark/Norge utover våren og sommeren. Det endte med krig, og posten mellom Danmark og Norge måtte atter gå sjøveien. Fra 20. juni 1813 og fram til 11. mai 1814, ble igjen småbåter benyttet til formidling av posten mellom Fladstrand i Danmark og Frederiksværn eller Christianssand i Norge.

For brev sendt sjøveien ble det utarbeidet egne oppsett for beregning av portoen mellom danske og norske poststeder. Det skulle oppkreves en særskilt innenriks porto i Danmark regnet fra utgangspunktet til Fladstrand. I Norge skulle innenlandsportoen beregnes fra Frederiksværn (Laurvig) til bestemmelsesstedet, og dernest skulle sjøportoen legges til. I en skrivelse fra Generalpostdirectionen datert 7. august 1813 anføres følgende eksempel for portoberegning av et brev fra Odense til Christiania:

Porto mellom Odense og Fladstrand	*21 Rbs.*
Sjøporto mellom Fladstrand og Frederiksværn	*12 Rbs.*
Norsk porto Frederiksværn – Christiania	*18 Rbs.*
Samlet porto	*51 Rbs.*

For å kunne fastsette den norske andelen av portoen for sjøbrevene mellom norske og danske byer må en benytte tabell 4 (etter takstdoblingen), og en egen tabell for den danske portoen mellom Fladstrand og de danske byene i tillegg til sjøportoen. En håndskrevet tabell finnes i Riksarkivet der den danske innenriksportoen til og fra Fladstrand, innført kort etter den nye portoberegningen ble innført i august, er gjengitt med trykte tall. De oppjusterte takstene er ført for hånd. Begge takstene er gjengitt i tabell 5.

I et sirkulære fra Generalpostdirectionen, datert 10. august 1813, gjengis et nytt eksempel på beregningen av et sjøbrev mellom Christiania og Kjøbenhavn:

a) mellom Christiania og Laurvig	*18 Rbs.*
b) mellom Laurvig og Fladstrand	*12 ”*
c) mellom Fladstrand og Kiøbenhavn	*36 ”*
til sammen	*66 Rbs.*

Her er den danske taksten øket fra 27 til 36 Rbs. Dette gir holdepunkt for å anta at de oppjusterte takstene i tabellen for Fladstrand til de danske byene må ha blitt innført nesten umiddelbart etter at den nye beregningsmåten ble offentliggjort med skriv av 7. august 1813.

Sjøportoen forble uforandret fram til mai måned 1814, da den siste posten ble formidlet over havet mellom Danmark og Norge før unionen med Sverige ble et faktum.

Med tabellene 1 til 5 som er gjengitt i denne artikkelen bør det være mulig å kunne analysere de aller fleste brev sent til eller fra Norge, og internt i Norge, i det turbulente året 1813. Det er imidlertid viktig å være klar over at variasjoner kan forekomme som følge av at ulike myntsorter kunne anvendes i en overgangsperiode, vekslende kurs i forhold til fremmed valuta og til sist tidspunktet for når de ulike poststedene mottok nye, eller justerte, taksttabeller og tok dem i bruk.

Takstene som er gjengitt i tabell 4 var i bruk fram til de ble avløst av nye takster som følge av omlegging av det norske pengesystemet. Med etableringen av eget bankvesen i Norge ble skilling specie innført, og en helt ny portotabell ble tatt i bruk fra 1/9-1816. Denne tabellen er i sin helhet gjengitt i *Håndbok over norske filatelistika* (1969).

Sluttmerknader.

En av de største utfordringene med å rekonstruere portotakstene for året 1813, og sette disse inn i de riktige tidsrammene, henger bl.a. sammen med at de få kildene som finnes tilgjengelig nesten alltid mangler datering. Det er derfor nedlagt et stort antall timer med søk i ulike arkiver og brevsamlinger for å finne kryssreferanser som kunne bidra til tidfestingen.

Da tabell 3 bygger på håndskrevne notater, kan det foreligge mindre avvik i enkelte av satsene. Dette vil best kunne avdekkes ved ytterligere kontroll og analyse av brevmateriale fra dette året, eller enda bedre dersom en original portotabell, trolig utsendt i slutten av januar 1813, kan fremskaffes. For satsene oppgitt i tabell 4 vil brevmateriale helt fram til september 1816 være viktige kilder i takstverifiseringen.

Det er et håp at denne artikkelen og tabellene kan være til hjelp for andre som har savnet taksttabeller for 1813 og tiden fram til myntreformen i 1816. Kanskje andre sitter på originaldokumenter som kan kaste lys over dette temaet. Informasjon om dette mottas med takk. Til sist skal det nevnes at takstene for underveisbrev og ulike postale gebyrer er utelatt i denne framstillingen. Temaet er relativt omfattende og bør behandles i en egen artikkel.

Nesøya, juli 2012. *Wilfred Wasenden*

Tabell 2.

PORTOTAKSTER MELLOM INNENRIKSKE POSTSTEDER fra 22/6 -1811 til januar/februar 1813.

Alle takster i Lübske skilling - Lsk.

Arendahl	Arendahl																								
Bergen	12	Bergen																							
Borgensund	17	11	Borgensund																						
Bragnæss	9	13	17	Bragnæss																					
Brevig	6	14	19	6	Brevig																				
Christiania	9	13	16	4	7	Christiania																			
Christianssand	4	11	16	10	8	10	Christianssand																		
Christianssund	18	12	6	16	17	15	17	Christianssund																	
Fredrichshald	9	14	18	7	7	6	10	17	Fredrichshald																
Fredrichsstad	9	14	17	6	6	5	10	16	3	Fredrichsstad															
Helsingør ***	20	25	29	18	18	17	21	28	11	14	Helsingør														
Holmestrand	8	14	17	3	5	4	9	16	5	4	16	Holmestrand													
Kjøbenhavn ***	21	26	30	19	19	18	22	29	12	15	-	17	Kjøbenhavn												
Kongsberg	9	14	17	3	7	5	10	16	8	7	19	4	20	Kongsberg											
Kongsvinger	11	14	17	6	9	5	12	16	8	8	19	7	20	7	Kongsvinger										
Kragerø	5	13	19	7	4	8	7	18	8	7	19	6	20	8	10	Kragerø									
Laurvig	6	15**	18	5	3	6	8	17	6	5	17	4	18	6	9	4	Laurvig								
Molde	17	11	4	16	17	15	16	4	17	16	28	16	29	16	16	18	17	Molde							
Moss	8	13	17	5	5	4	9	16	4	3	15	3	16	6	7	7	4	16	Moss						
Nordlands Postcont.	20	17	13	17	19	17	21	12	18	18	29	18	30	18	17	19	18	12	17	Nordlands Postcont.					
Scheens Postcont.	6	14	19	6	3	8	8	18	7	6	18	6	19	7	9	4	4	18	6	19	Scheens Postcont.				
Stavanger	10	8	13	13	11	14	9	14	13	13	24	13	25	13	15	11	12	13	13	20	12	Stavanger			
Tronhjems Postcont.	16	13	9	13	15	13	17	8	14	14	25	14	26	14	13	15	14	8	13	10	15	16	Tronhjems Postcont.		
Tønsbergs Postcont.	8	14	18	4	4	5	9	16	5	4	16	3	17	5	8	6	4	17	3	18	5	12	14	Tønsbergs Postcont.	
Østerriisøer	4	13	18	8	5	9	6	18	9	8	20	7	21	9	10	4	6	18	8	20	5	10	16	7	Østerriisøer

Denne taksten avløste portosatsene fra 1743.

Kjøbenhavn og Helsingør er tatt inn i tabellen da brevposten til Danmark ofte ble frankert til disse byene.

** I to ulike kilder er henholdsvis 14 Lsk. og 15 Lsk. ført opp som takst mellom Bergen og Laurvig.

*** Med skriv av 24 oktober 1812 ble alle takstene for brev mellom Kjøbenhavn og Helsingør og de norske poststedene forhøyet med 6 Lsk. på grunn av økede omkostninger for transport via Sverige.

Tabell 3. ***Utarbeidet på bakgrunn av håndskrevene notater på takst fra 1811.***

PORTOTAKSTER MELLOM INNENRIKSKE POSTSTEDER fra januar/februar 1813 til begynnelsen av august 1813
Valuttareformen og overgang til Rbs. førte til nye takster.

Arendahl	Arendahl																								
Bergen	21	Bergen																							
Borgensund	33	18	Borgensund																						
Bragnæss	12	21	33	Bragnæss																					
Brevig	9	24	36	9	Brevig																				
Christiania	15	21	30	6	12	Christiania																			
Christianssand	6	21	30	15	12	18	Christianssand																		
Christianssund	36	21	9	27	33	27	33	Christianssund																	
Fredrichshald	15	24	33	9	9	9	18	30	Fredrichshald																
Fredrichsstad	12	24	33	9	9	9	15	30	4-2	Fredrichsstad															
Helsingør ***	27	36	45	21	21	21	30	42	12	18	Helsingør														
Holmestrand	12	24	33	4-2	9	6	15	30	9	6	21	Holmestrand													
Kjøbenhavn ***	30	39	48	24	24	24	33	45	15	21	-	24	Kjøbenhavn												
Kongsberg	15	24	33	4	9	6	18	30	12	9	24	6	27	Kongsberg											
Kongsvinger	18	24	30	9	15	9	21	27	12	12	24	12	27	12	Kongsvinger										
Kragerø	9	24	36	12	6	12	12	36	12	12	24	9	27	12	15	Kragerø									
Laurvig	9	24	36	9	4-2	9	12	33	9	9	21	6	24	9	12	6	Laurvig								
Molde	33	18	6	30	33	27	30	6	33	30	45	30	48	30	30	36	33	Molde							
Moss	12	24	33	9	9	6	15	30	6	4-2	18	4-2	21	9	9	9	6	30	Moss						
Nordlands Postcont.	42	33	21	33	36	30	45	21	36	33	48	33	51	33	33	39	36	21	33	Nordlands Postcont.					
Scheens Postcont.	9	24	36	9	4-2	12	12	33	12	9	24	9	27	12	15	6	6	33	9	39	Scheens Postcont.				
Stavanger	15	12	21	21	21	24	12	24	21	21	33	21	36	24	27	18	21	21	21	39	21	Stavanger			
Tronhjems Postcont.	30	21	15	21	27	21	33	12	24	24	36	24	39	24	21	27	24	12	21	15	27	30	Tronhjems Postcont.		
Tønsbergs Postcont.	12	24	33	6	6	9	15	30	9	6	27	4-2	24	9	12	9	6	30	4-2	36	9	21	24	Tønsbergs Postcont.	
Østerriisøer	6	21	36	12	9	15	9	36	12	12	24	12	27	15	18	6	9	36	12	39	9	18	30	9	Østerriisøer

Rett etter at valutareformen ble innført i januar 1813 ble det utarbeidet nye portotakster mellom Kjøbenhavn og Helsingør og de norske byene. De nye innenrikske takster ble introdusert som følge av forordningen av 5/1-1813 og skulle gjelde fra det tidspunkt skrivet og tabellene nådde fram til de respektive poststeder. Det er imidlertid uvisst når takstene ble tatt i bruk.

*** Alle takstene mellom Kjøbenhavn og Helsingør og poststeder i Norge ble øket med 6 Rbs. i en kort periode trolig med virkning fra 30. januar 1813. Brevmateriale viser at takstene ble ført tilbake til de satsene som er angitt i tabellen i løpet av mars måned.

Med Cirkulære datert 10. august 1813 ble alle de innenrikske takstene doblet.

Tabell 4.

PORTOTAKSTER MELLOM INNENRIKSKE POSTSTEDER . Med sirkulære datert 10. august 1813 ble alle innenriks takster doblet. Verdiene er oppgitt i Riksbankskilling nyverdi (Rbs N.V.)

Arendahl	Arendahl																					
Bergen	42	Bergen																				
Borgensund	66	36	Borgensund																			
Bragnæss	24	42	66	Bragnæss																		
Brevig	18	48	72	18	Brevig																	
Christiania	30	42	60	12	24	Christiania																
Christianssand	12	42	60	30	24	36	Christianssand															
Christianssund	72	42	18	54	66	54	66	Christianssund														
Fredrichshald	30	48	66	18	18	18	36	60	Fredrichshald													
Fredrichsstad	24	48	66	18	18	18	30	60	4	Fredrichsstad												
Holmestrand	24	48	66	4	18	12	30	60	18	12	Holmestrand											
Kongsberg	30	48	66	8	18	12	36	60	24	18	12	Kongsberg										
Kongsvinger	36	48	60	18	30	18	42	54	24	24	24	24	Kongsvinger									
Kragerø	18	48	72	24	12	24	24	72	24	24	18	24	30	Kragerø								
Laurvig	18	48	72	18	4 (2)	18	24	66	18	18	12	18	24	12	Laurvig							
Molde	66	36	12	60	66	54	60	12	66	60	60	60	60	72	66	Molde						
Moss	24	48	66	18	18	12	30	60	12	4	4	18	18	18	12	60	Moss					
Nordlands Postcont.	84	66	42	66	72	60	90	42	72	66	66	66	66	78	72	42	66	Nordlands Postcont.				
Scheens Postcont.	18	48	72	18	4	24	24	66	24	18	18	24	30	12	12	66	18	78	Scheens Postcont.			
Stavanger	30	24	42	42	42	48	24	48	42	42	42	48	54	36	42	42	42	78	42	Stavanger		
Tronhjems Postcont.	60	42	30	42	54	42	66	24	48	48	48	48	42	54	48	24	42	30	54	60	Tronhjems Postcont.	
Tønsbergs Postcont.	24	48	66	12	12	18	30	60	18	12	4	18	24	18	12	60	4	72	18	42	48	Tønsbergs Postcont.
Østerriisøer	12	42	72	24	18	30	18	72	24	24	24	30	36	12	18	72	24	78	18	36	60	18	Østerriisøer

Takstene ble trolig doblet som en følge av generell prisforhøyelse p.g.a. krigen som igjen startet med Sverige.
Disse takstene varte ved fram til nye tabeller ble utarbeidet ved innføringen av specie skilling 1/9-1816.

Tabellene er utarbeidet av Wilfred Wasenden på bakgrunn av håndskrevne data fra ulike arkiver, samt tilgjengelig brevmateriale.

Tabell 5

Taxt for et enkelt Brev

beregnet i Rigsbankpenge

imellem Fladstrand og

	Rbß.		Rbß.		Rbß.
Aalborg	8 6	Holstebroe	20 15	Præstøe	36 27
Aarhuus	16 ~~12~~	Horsens	20 15	Randers	16 12
~~Altona~~	~~24~~	~~Husum~~	~~21~~	~~Rendsborg~~	~~21~~
~~Apenrade~~	~~21~~	~~Itzehoe~~	~~24~~	Ribe	28 21
~~Arensborg~~	~~24~~	Kallundborg	40 30	Ringkjøbing	24 18
Assens	28 21	~~Kellinghusen~~	~~24~~	Ringsted	32 24
Bogense	28 21	~~Kiel~~	~~21~~	Roeskilde	32 24
~~Bramsted~~	~~24~~	Kjøbenhavn	36 27	Rudkjøbing	32 24
~~Bredsted~~	~~21~~	Kjøge	32 24	Rødbye	40 30
~~Burg~~	~~27~~	Kolding	24 18	Saxkjøbing	40 30
~~Cappeln~~	~~21~~	Korsør	28 21	~~Segeberg~~	~~24~~
~~Christiansfeldt~~	~~18~~	Lemvig	24 18	Skagen	5 ~~4~~
Ebeltoft	20 15	~~Lunden~~	~~21~~	Slagelse	28 21
~~Ekkernforde~~	~~21~~	~~Lütjenborg~~	~~24~~	~~Slesvig~~	~~21~~
~~Elmshorn~~	~~24~~	Lyngbye	36 27	Sorøe	28 21
~~Eutin~~	~~24~~	Mariboe	40 30	Stege	40 30
Faaborg	28 21	~~Meldorf~~	~~24~~	~~Stokkelsdorf~~	~~27~~
~~Flensborg~~	~~21~~	Nakskov	40 30	Stubbekjøbing	36 ~~27~~
Frederiksborg	36 27	Nestved	32 24	Svendborg	28 21
~~Frederiksstadt~~	~~21~~	~~Neumünster~~	~~24~~	Sæbye	2
Frederits	24 18	~~Neustadt~~	~~24~~	~~Sonderborg~~	~~21~~
~~Glückstadt~~	~~24~~	~~Nordborg~~	~~21~~	~~Tøndern~~	~~21~~
Grenaae	20 15	~~Nordtorf~~	~~21~~	~~Tønningen~~	~~21~~
Hadersleb	24 18	Nyborg	28 21	~~Ultzborg~~	~~24~~
Hals	12 9	Nykjøbing	36 27	~~Wandsbek~~	~~27~~
~~Heide~~	~~21~~	Nysted	40 30	Warde	28 21
~~Heiligenhaven~~	~~24~~	Odense	28 21	Weile	20 15
Helsingør	36 27	~~Oldenborg~~	~~24~~	Wiborg	16 12
Hirsholm	36 27	~~Oldesloe~~	~~24~~	Wordingborg	36 27
Hjørring	5 ~~4~~	~~Pinneberg~~	~~24~~	~~Ærøeskjøbing~~	~~24~~
Hobroe	12 9	~~Ploen~~	~~24~~		
Holbek	36 27	~~Preetz~~	~~24~~		

Kilderegister for Wilfred Wasendens artikkel :

Maintz, Ole (1987). *Grundbog i Analyse af Danske Præfilatelistiske Breve*. København: A/S Robert Bechsgaard

Wasenden, Wilfred (2011). *Fra fred gjennom krig til fred 1807-1814. En posthistorisk framstilling.* Billingstad: Ped-Tjenester A/S.

Riksarkivet : Diverse pakkesaker fra overleveringen av arkivmaterialet som stammer fra *Den norske avdelingen av Generalpostdirectionen* i København fra ca. 1811 til 1814.

Sirkulærer . Tidsaktuelle sirkulærer tilgjengelig fra nettsidene til *Dansk Posthistorisk Selskab* har vært viktige kilder. Dato m.v. er inntatt i teksten.

Andre kilder: *Håndbok over norske filatelistiska* (1969). Oslo: Norsk Filatelistforbund.

Fortegnelse over de uindløste Breve ved Kiøbenhavns Norske Postcontoir for året 1813. Tilstilte kopier fra **Toke Nørby** (medlem Dansk Posthistorisk Selskab).

To likelydende brev – en original og et duplikat-brev – sendt fra Danmark til Norge i januar 1814

av Trond Schumacher

Sjøposten mellom Norge og Danmark under Napoleonskrigene (i tiden 1807 – 1814) er et interessant kapittel i norsk posthistorie. Ikke minst ble forsendelse av **"duplikat-brev"** en viktig foranstaltning for å sikre at livsviktig korrespondanse og kommunikasjon i kongedømmet Danmark – Norge ble ivaretatt, til tross for fiendens (engelskmennenes) mange fremstøt for å hindre nettopp dette. Postbåtene ble utsatt for kontinuerlige angrep fra fienden, og det ble nødvendig med detaljerte instrukser til skipperne som førte posten. Et spesielt viktig punkt i instruksen (§ 5) omhandlet hvordan postskipperen skulle håndtere posten dersom en kapring var uunngåelig:

"I Tilfælde at det skulle blive en uundgaaelig Nødvendighed at overgive Fartøyet til Fienden, saa maa de saa snart de ser saadan øyensynlig Fare, kaste Postsæcken og saa meget af Godset om bord som muligt. I denne Henseende skulle i Særdeleshed Postsæcken forinden Afseilingen, være forsynede med tilstrækkelig og Hensigtsmessig Vægt, for i Øyeblikket at kunne sænkes og skal bemeldte Postsæck derfor ligge saaledes ved Haanden, at naar det udfordres, strax kunne kastes over bord."

Tunge jernlodd ble festet til sekken slik at den gikk rett til bunns. Posten kunne inneholde militære og andre offentlige opplysninger som ville være av stor interesse for fienden. Posten måtte for enhver pris ikke komme i fiendens hender!

For å bøte på de store tapene av post som følge av kapringene, ble det utarbeidet duplikatbrev, som gjerne ble sendt fra 1 uke til 14 dager etter at originalposten var sendt. Brevene som gikk med "duplikat-posten" ble merket **"Duplicat"** eller **"Copie"** på adressesiden (framsiden) av brevet. Av seilingslistene, som i noen grad er bevart i Generalpostdireksjonens arkiver, går det fram at man ved en slik ordning i stor grad oppnådde at i alle fall ett av brevene, - originalen eller duplikatet – kom fram. Duplikat-brevene er imidlertid sjeldne da disse som regel ble makulert dersom originalbrevet hadde kommet velberget fram og var blitt lest og arkivert. Det er derfor ikke til å undres over at det å finne både originalen og duplikatet, - dvs. at begge brevene kom fram og er blitt bevart - er en stor sjeldenhet!

En slik forsendelse er nylig dukket opp fra krigens siste dager; originalbrevet er sendt fra Kjøbenhavn 11. januar 1814, tre dager før Kiel-traktaten ble undertegnet, og duplikatbrevet (av samme dato) er trolig blitt sendt i løpet av de to påfølgende uker.

Brevene har gått til rektor og professor Jakob Rosted ved Kristiania katedralskole og omhandler "brudd og innskjerping av reglene om påberopelse av portofrie forsendelser (Kongelig Tjeneste) for skolens lærere (og embedsmenn)". En brevfor--sendelse verd sin vekt i gull!

Til Hr. Rector Professor Ridder Rosted, Christiania. K.T.

Circulære no. 3. "Under 23 Novbr. f. A. har den Kongelige Generalpostdirection tilskrævet denne Direction, saaledes,

"Da Postcassen for Tiden , som Følge af Tidsomstændighedernes mindre gode Forfatning, giør det mer end nogensinde nødvendig paa enhver Maade at holde de med Hensyn til sammes Indtægter anordnede Bestemmelser, og Generalpostdirectionen har Grund til at formode, at flere, saavel Kongelige Embedsmænd som Private, tillade sig dels af Uvidenhed om at saadant efter de bestaaende Anordninger er utilladeligt, og dels muligen ogsaa til Besparelse af Portoen, at forsyne de til Kongelige Kollegier i egne private Anliggender forsændede Breve med Paategning K. T., saa skulle Generalpost-directionen til Forebyggelse af det Tab som den Kongelige Postcasse ved saadant Misbrug foranlediger, ... , at Den Kongelige Direction for Universiteterne og de lærde Skoler behagelig for sit Vedkommende enda ville foranlædige, at Directionen i Overensstemmelse med Forord-ningen af 17 Juni 1771 § 5 enhver Gang maatte vorde tilstillet saadanne til velbemeldte Direction fra Private eller i Kongelig Tienæste staaende Personer indløbende og med Paategning om at Indhold angaar den Kongelige Tienæste, forsynede Breve som maatte omhandle private Gienstande af den i berørte § anmeldte Bekaffenhed, for at Directionen derefter kan foranstalte vedkommende anførte, ligesom Man og tiænstelig maa anmode om, at samtlige under den Kongelige Directions anførte henhørende og til portofri Brevvæxling berettigede Embedsmænd behageligen maatte vorde paalagte at iagttage den Lige Forholdsmaade med de til samme i private Anliggender indløbende Breve, som maatte uden paategnede at angaa den Kongelige Tiæneste."

Dette undlater man ikke herved at tilmelde Hr. Professoren til egen behagelig Underretning og fornøden Bekiendtgiørelse for Skolens øvrige Lærere, samt de ved samme ansatte Betienter."

Den Kongelige Direction for Universiteterne og de lærde Skoler den 11. januar 1814.
Maning. Engelstoft. Moldenhawer

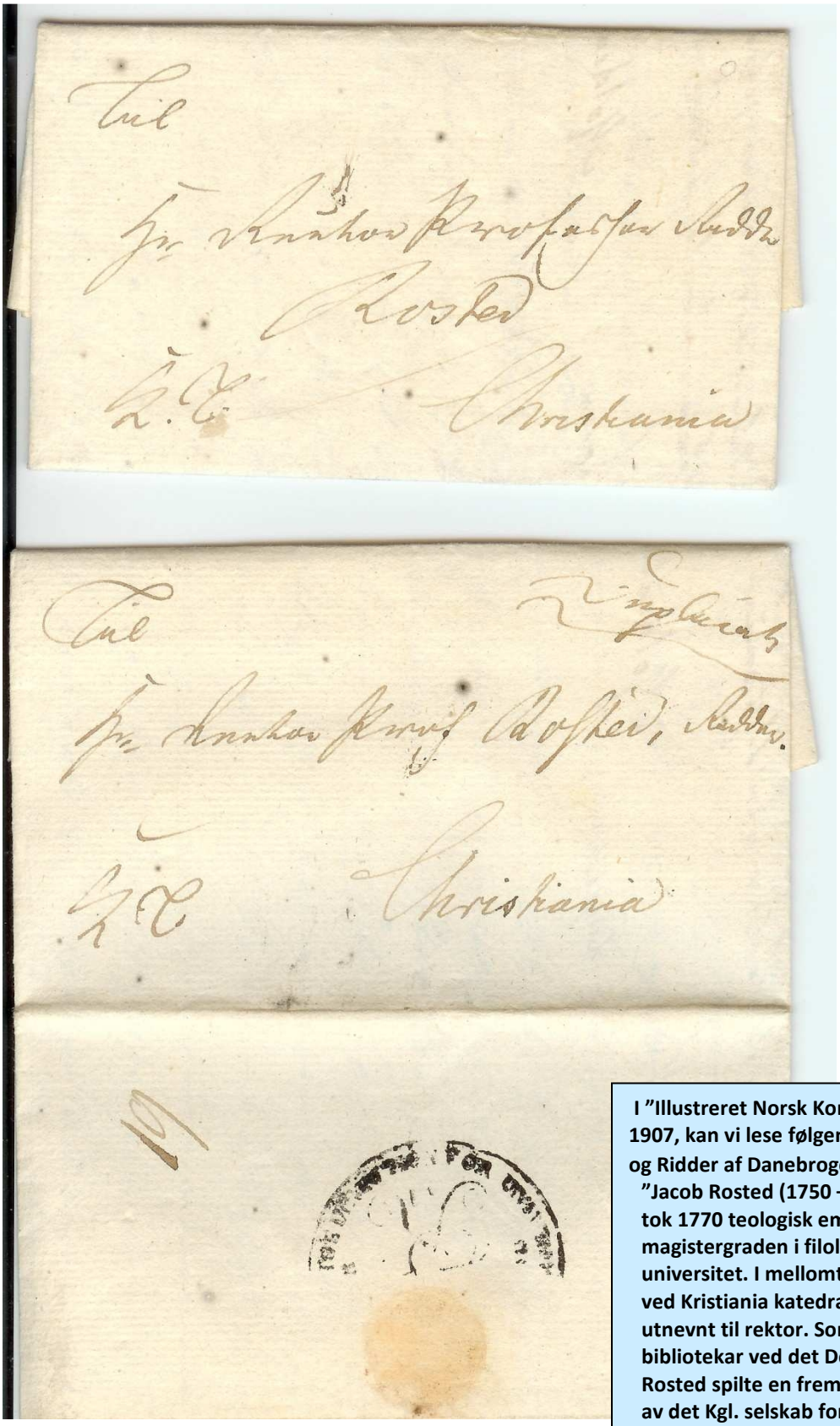

I "Illustreret Norsk Konversations Leksikon" fra 1907, kan vi lese følgende om "Rector, Professor og Ridder af Danebrogen Herr Jacob Rosted":

"Jacob Rosted (1750 – 1833), norsk skolemand, tok 1770 teologisk embedseksamen og 1780 magistergraden i filologi ved København universitet. I mellomtiden var Rosted blitt lærer ved Kristiania katedralskole, hvor han i 1803 ble utnevnt til rektor. Som rektor var han også bibliotekar ved det Deichmanske bibliotek. Rosted spilte en fremskutt rolle ved opprettelsen av det Kgl. selskab for Norges Vel, og var fra 1810-14 formann i selskapets topografisk-statistiske klasse.

Rosted ble i 1805 titulær professor"

Kilde:
Schumacher, T. 2003. Sjøposten mellom Norge og Danmark Under Napoleonskrigene (1807-1814). - Posthistorisk Tidsskrift
(Medlemsblad for Dansk Posthistorisk Selskab) 31 (2): 82-98.

Et bankobrev fra Næsseby i Finnmark i 1862 av Trond Schumacher.

I Budstikka 14 (3) omtalte jeg Mortensnæs og Nyborg/Næsseby poståpnerier, som hører med blant de eldste poststedene i Finnmark. Der ble det bl. a. redegjort for den inkonsistente navngivningen av sistnevnte poståpneri i den sentrale (Poststyret) og lokale (i Finnmark) «offentlighet» i 1850-årene. I sirkulære no. 28, 1858, fra Indre Departementet ble det endelig fastslått at poståpneriets offisielle navn skulle være «Næsseby», og ikke Nyborg. Poståpneriet fikk sitt første datostempel med tekst «Næsseby» i februar 1859. Først i brev av 23. mai 1865 ble ny postsignett med navn «Næsseby» oversendt til poståpneriet til forsegling av bankobrev. Før den tid skulle poståpneriet benytte seg av «inventariesaker» fra det nedlagte poståpneriet i Mortensnæs på andre siden av fjorden. Det fremgår av brev fra Indre Departementet i april 1854, referert til i min tidligere artikkel i Budstikka i 2009:

"I Anledning af Ovenstaaende ville Hr. Stiftsamtmanden behageligt meddele Fogden i Østfinmarken og Postexpediteuren i Alten fornøden Underretning, samt indberette til Departementet naar Kjøbmand Brodtkorb har overtaget Bestyrelsen af Næssebye Postaabnerie, hvis Archiv og Inventariesager bliver at tilstille ham fra den nuværende Postaabner, Handelsmand Nordvi."

Postsignetten "Mortensnæs postaabnerie" var åpenbart en del av dette inventariet, noe som det nyoppdagede, avbildede bankobrevet fra Næsseby poståpneri kan bekrefte. Postsignetten fra Mortensnæs har ganske sikkert vært benyttet til å forsegle brev ved Næsseby poståpneri i hele perioden fra april 1854 til mai 1865, inntil ny postsignett ble oversendt poståpneriet. Men så langt er dette det eneste bankobrevet vi kjenner som kan bekrefte dette!

Bankobrev fra Næsseby til Christiania «indlagt 19 Spd 77 $» og avkrevd 6 skilling (se bakside) i porto; sendt fra Næsseby 3.12.1862 med vestgående vinterpost-ekspresse over Finnmarksvidda til Alten (transitt 14.12.1862) og videre med dampskip sørover. Brevet er forskriftsmessig forseglet med 5 segl, hvorav 2 med poståpneriets signett og 3 private; postsignetten har teksten «MORTENSNÆS POSTAABNERIE» og ble overlevert fra Mortensnæs poståpneri i april 1854 da sistnevnte poståpneri ble nedlagt. Signetten er blitt benyttet fram til mai 1865, inntil ny signett med tekst «Næsseby postaabnerie» ble oversendt poståpneriet.

De norske styrker i England under anden verdenskrig; også en del af den færøske posthistorie

af **Steen Jack Petersen**

I forbindelse med fremskaffelse af materiale til min samling "De postale forhold på Færøerne under anden verdenskrig" fandt jeg et censurbrev fra de norske styrker til Færøerne, som jeg var så heldig at få på auktion for nogle år siden. Det skulle vise sig at have en sjov historie.

Brevet er sendt fra en fra de norske styrker og stemplet "Norweigian Army Field Post Office" 17.juni 1944 og er frankeret med 2½d. Udlandstaksten var 3d og er derfor sat i strafporto. Strafporto er opkrævet ved ankomst til Færøerne og der er betalt 12 øre i Gebyrmærker. Censureret i England og stemplet med "Passed By Censor 2974" og forsøgt skjult med sort sværte. Censornummer er brugt af "Battalion" og påsat PC90 label nr.6638.

Brevet er sendt af J.H.Kragset til Arnfrid Kragset og Kjell Ervik.

Ved et tilfælde prøvede jeg at "google" navnene og havnede på www.warsailors.com s hjemmeside. Her kunne man fortælle at disse tre undslap tyskerne sammen med 22 andre ved at sejle fra Norge den 4.maj1940 til Klaksvik på Færøerne med fiskeskibet M/S Juvel hvor de ankom den 6.maj1940. Den førstnævnte har efterfølgende meldt sig til den norske hær i Storbritannien. Alt i alt en spændende kuvert. Såfremt at du har flere oplysninger så send en mail til steen@faroestamps.dk

Steen Jack Petersen er bl.a. medlem av *Dansk Posthistorisk Selskab* og av *Faroe Islands Study Circle.*

Slik er det ikke å skrive for Budstikka:

Råd

Poenget ved det å ta fatt på en ting er innledningsvis å bestemme det, for dernest å sette forstanden i sving og tenke og gruble og glemme det!

© filur ; Hans Georg Jürgens
www.filurjournalen.com

Nedenfor vises "fjorårets posthistorie". Dette russekortet (valgt til årets beste) er sendt til Budstikka fra en ivrig posthistoriker fra Østfold. (Sakset fra avis/nettet?) Om denne fjorårsrussen samler frimerker fremgår ikke. Det spesielle er ikke at det er avbildet et Islandsk frimerke, men at russekortet er **en meget privat "falsk" helsak**: "Frimerkurinn vedlagtur".

Den norske marine under anden verdenskrig. Også en del af den færøske posthistorie af Steen Jack Petersen.

I min søgning på fremskaffelse af materiale til min samling "De postale forhold på Færøerne under anden verdenskrig" fandt jeg et censurbrev fra den norske marine afstemplet "Maritime mail" på norske frimærker med den norske London serie udgivet i januar 1943 sendt til Færøerne. Dette brev havde ikke samme sjove historie som brevet fra den norske hær i Storbritannien. Det var dog muligt ved at "google" navnet at finde lidt oplysninger om afsender og modtageren.

Brevet er sendt af læge Kjeld Seyer-Hansen til sin kone Kamma Seyer-Hansen. Han tog til Færøerne som nyuddannet læge hvor han ved krigens udbrud var 1.reservelæge på Thorshavns sygehus. Han lod sig indrullere i den norske marine i 1944. Han blev for sin indsats under krigen belønnet med Kong Christian X's Erindringsmedalje og Norsk Krigsmedalje. Brevet er censureret i England og stemplet med H.M.Ship og dateret 20.juli 1944. Såfremt at du har flere oplysninger så send en mail til steen@faroestamps.dk

Liv, helse og postgang

Jeg skulle gjerne dokumentert *denne* "posthistorien" med både konvolutt og brev, men begge deler ble kastet i vrede av min berørte venn og det ville det gitt person-opplysninger videre. Mitt mål er ikke engang *primært* å klage på *postgangen innen Oslo by*. Jeg skal bare vise hva troen på effektiv postgang kunne avstedkomme.

Helsevesenet koster penger og skal spare på alt for å holde sine budsjetter, ***Offentlige sykehus bruker derfor B-post for å spare ørebeløp.*** I mitt eksempel innkaller sykehuset i et brev av torsdag 14.6. en pasient til undersøkelse torsdag 21.6. Hvis timen ikke blir benyttet, antydes at pasienten må betale for sykehusets tap av inntekt. En ukes varsel for en (haste)undersøkelse i maskineriet er vel OK?

Brevet frankeres med frankeringsmaskin fredag 15.6, med porto for B-post. Det er den eneste kjente dato for postbehandling. Videre fremsendelse er udokumenterbar men brevet ankommer pasientens postkasse lørdag 23.6. Dager etter undersøkelsen, med straff for ikke å møte. Er dette normalt og hva kan ha skjedd?

Gjennom frankeringsmaskin en fredag, *kanskje* levert på Postkontoret mandag 18.6. og B-post går jo "normalt" litt langsommere (med rett til pauser underveis, er det ikke sånn). ***Troen på at posten går fort – at B-post går like fort – er stor hos sykehusets kontorpersonale.***

Klippefast svar fra sykehuset**: Brevet er sendt, altså alt OK.**

(Pasienten lever i beste velgående, ble undersøkt på rett klokkeslett. Men bare fordi legen personlig, til alt hell, hadde varslet direkte via annen kanal enn post!) *Per Erik*

Rekommandert rabalder

Vi som en gang gikk på Postskolen, vet utmerket godt at når et firmanavn står øverst på en rekommandert sending, er det vedkommende firma som skal ha sendingen. Da kan det bare utleveres mot kvittering til den som har en fullmakt fra firmaet. Står det derimot et privatnavn øverst, fungerer firmanavnet bare som en adresse. Sendingen kan da bare utleveres til denne personen, eller til en som har fullmakt fra ham eller henne med vedlegg eller kopi av vedkommendes legitimasjon.

Så skjedde det på Lillestrøm postkontor på 1970-tallet, at budet fra General Motors kom med en ankomstmelding i en av lukene for å hente et rekommandert brev. Han hadde fullmakt til å kvittere ut verdipost til firmaet. Da post-funksjonæren så brevet, protesterte hun. – Nei, dette brevet kunne han ikke få. Det var en vinduskonvolutt som var adressert slik:

PER EINSCHREIBEN / GENERAL MOTORS
/ POSTFACH 205 / N-2001 LILLESTRÖM NORWEGEN

Postfunksjonæren sto på sitt, – dersom budet ikke kunne framskaffe en fullmakt fra Per Einschreiben, måtte Per Einschreiben personlig møte opp på postkontoret for å kvittere!

For å si det slik, postfunksjonæren hadde tydeligvis glemt pensumstoff i post-tysk!

Arvid Løhre

Poste Restante av redaktøren.

A-magasinet (Aftenpostens helgemagasin) har en fast spalte **"Dinosauren"** om fenomener som er gått ut på dato. I begynnelsen av sommeren gjaldt det **"Poste Restante"**. For oss som samler brev og posthistorie, er ikke dette noe som er foreldet. Tvert imot, for hvert år som går siden det fantes mange brev adressert for avhenting av en mottaker på reise, blir selvsagt slike brev mer interessante.

Hentet fra hjemmesiden til Posten Norge AS :

Spørsmål 7 : Hva er Poste Restante?

Svar : ***"Poste Restante"*** *er fransk, og kan fritt oversettes med "post som adressaten skal hente på poststedet".*

Poste Restante er en "utleveringsadresse" for post-mottakere som er på gjennomreise, ferie, eller som midlertidig er uten fast bopel. Poste Restante kan brukes i forbindelse med midlertidig ettersending av post.

Man kan ikke bestille ettersending til eller benytte seg av "Poste Restante" på stedet hvor man har fast bopel-/ postadresse.

Her med spansk gebyr for utlevering av brevet.

KJØBENHAVNS TELEFON – KIOSKER

DAKA 1 og 2 brukt på korrespondansekort KK22 (utgitt 1.11.1915). Kortene er poststemplet 25.11., 26.11. og 4.12.1917.

Dette er halvdelen av en korresp. for å avtale stevnemøte (6.12.1917). Motpart brukte kiosken på Kultorvet som adresse.

Møtet kan gjelde M + K men like gjerne M + M.

Denne delen av artikkelen er eksempel på redaktørens trusler om "Dansk Bypost"...

For meg som samler Dansk Bypost kjenner jeg fenomenet fra en litt annen side. Under dette samleområdet inngår også Telefonkioskenes aktiviteter og deres gebyrmerker. Det foregikk en intens utveksling av brev via kioskenes "Poste Restante"-ordninger. Jeg går ut fra at tilsvarende sikkert også var mulig i Norge, selv om evt. norske gebyr-merker ikke er katalogisert på samme måten som de danske, som i DAKA-katalogen "*Dansk Bypost*" (1996).

Jeg viser her noen eksempler fra Danmark. Kioskene var velegnet nettopp fordi man da slapp å få posten levert hjem eller på hybeladresse. Stikkord: "**Kjærestebrev**".

Disse brevene er sendt lokalt og innen Danmark. Selvsagt finnes, også i min samling, tilsvarende brev sendt fra utlandet. I dagens samfunn er slik korrespondanse bare historie à la dinosaurer, for lengst avløst av elektroniske medier.

Auksjon 30.nov. og 1.des. 2012

Auksjon 8. 9. og 10.nov. 2012

BUDSTIKKA

mottar trykningsbidrag fra følgende firmaer

Kjell Germeten A/S
Frimerkehuset AS
SKANFIL A/S
Engers Frimerker

Norsk Posthistorisk Selskap
takker for bidragene.

Auksjon 19. og 20.okt. 2012

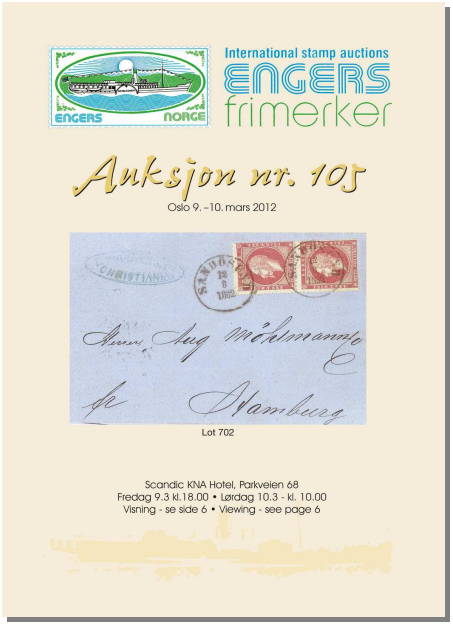

Auksjon 5. og 6. okt. 2012